

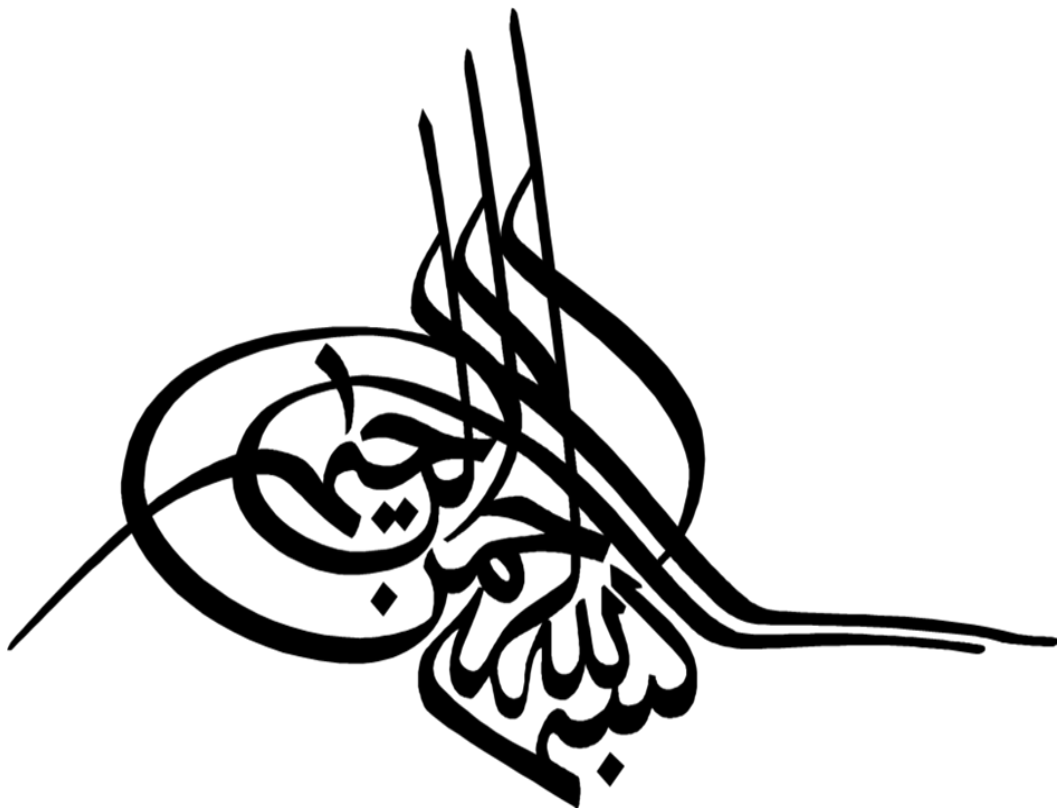

گزارش همایش سالانه انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد
«سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی»

تهیه و تنظیم: ملیحه ابوالی، فاطمه انصاری، صدرا پیرنیاکان، شیرین حداد زند و
ساوالان محمدزاده

بازخوانی و ویرایش:
صادق بشیره
ساوالان محمدزاده

مقدمه

حکمرانی موثر جهانی در مسائل زیست‌محیطی به شدت وابسته به مشارکت دولت‌ها و دیگر بازیگران بین‌المللی است. این مهم فقط در سایه افزایش آگاهی‌های عمومی دولت‌ها و در نتیجه مسئله‌انگاری پدیدارهای زیست‌محیطی به دست می‌آید. پدیده تغییرات اقلیمی به مانند موضوع کاهش لایه ازن تنها پس از افزایش دانش بشر نسبت به هواسپهر (اتمسفر) و تغییرات هواشناسی پیرامون آن به فهرست نگرانی‌های جامعه بین‌المللی افزوده شده است. این آگاهی در فضای بی‌اعتمادی تاریخی میان دولت‌های توسعه‌یافته و در حال توسعه، با کوشش‌های ستودنی سازمان ملل متحد به عنوان مهم‌ترین میراث مدنی بشریت حاصل گشته است. این کوشش در ابتدا در اجلاس زمین در سال ۱۹۹۲ میلادی به ثمر نشست؛ در این اجلاس کنوانسیون چارچوبی تغییرات اقلیمی به تصویب رسید و در ادامه با تصویب پروتکل کیوتو ۱۹۹۷ و جایگزین آن موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵ تداوم یافت.

مقابله با گرمایش جهانی، سازگاری با تغییرات اقلیمی، تعدیل و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای را باید مهم‌ترین دستور کار جهان در قرن ۲۱ دانست. این دستور کار در عرصه عمل نیز با طرح موضوعاتی نظیر اقتصاد بدون/کم کربن، مالیات بر کربن و گذار انرژی چنان ابعادی یافته است که هر کشوری بدون درک و همراهی با آن در آینده‌ای نه چندان دور یا منزوی گشته و یا از گردونه تمدن عقب خواهد افتاد. از این‌رو، انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد با درک این مهم و به منظور ارتقای مطالعات مرتبط با تغییرات اقلیمی، از تمامی دانش‌پژوهان حقوق و روابط بین‌الملل، محیط زیست، حقوق انرژی و تجارت بین‌المللی دعوت نمود تا در همایش سالانه این انجمن با عنوان «سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی» مشارکت کنند.

این همایش در روزهای چهارشنبه و پنجشنبه، مورخ ۲۶ و ۲۷ اردیبهشت ماه ۱۴۰۳ و با همکاری خانه اندیشمندان علوم انسانی در شش نشست تخصصی برگزار شد. گزارش حاضر که به همت تعدادی از اعضای کمیته جوانان انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد تهیه و تدوین شده است، خلاصه‌ای از محتوای سخنرانی‌های ارائه‌شده در این همایش است که جهت بهره‌مندی پژوهشگران به ایشان تقدیم می‌شود. در آینده‌ای نزدیک مجموعه مقالات این همایش به نشر خواهد رسید که کامل‌تر و بیشتر قریب به مقصود ارائه‌دهندگان است، اما از جایی که انتشار چنین مجموعه‌هایی روند خاص خود را داشته و قدری به زمان نیاز دارد، این گزارش می‌تواند تا آن زمان منبعی برای مراجعه علاقه‌مندان باشد. امید است که این تلاش مفید واقع شود.

روز اول همایش

افتتاحیه- مراسم افتتاحیه همایش با سخنرانی دکتر نسرین مصفا، رئیس انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد و استاد دانشگاه تهران، آغاز گردید. ایشان ضمن سلام و خوشامدگویی به همه حضار، توضیح دادند که «این همایش سیزدهمین همایش در مجموعه همایش‌های سالانه انجمن است که با شکر خداوندی به صورت حضوری بعد از سال ۱۳۹۷ در راستای اهداف اساسنامه انجمن برگزار می‌شود و می‌کوشد با همکاری و همیاری جمعی از اساتید و پژوهشگران برجسته و سیاست‌گزاران، از طریق ارائه سخنرانی‌های علمی مبتنی بر پژوهش‌ها و بیان تجربه‌ها در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به افزایش آگاهی و ضرورت اقدامات اجرایی همت گمارد».

دکتر مصفا مسئله تغییرات اقلیمی را یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی جامعه جهانی خوانده و خاطرنشان ساختند که «هدف از برگزاری چنین نشست‌هایی افزایش تعهد در سطوح مختلف اجتماعی و سیاسی است». دکتر مصفا این امر را عامل برقراری اقدامات متعدد بین‌المللی و ملی دانستند و آن را

موضوعی پیچیده و همه‌جانبه خواندند. ایشان ضمن اشاره به مسئولیت مشترک اما متفاوت کشورها، پنل‌ها و نشست‌های موجود در این همایش را تلاقی دیدگاه‌ها و رشته‌های مختلف، دانستند و با تأکید بر لزوم طرح این مباحث، هدف نهایی را آماده شدن برای حرکت به سوی گفت‌وگویی معنادار جهت مقابله با تغییرات اقلیمی دانسته و بیان کردند: «تغییرات اقلیم را باید با جنبه‌های مختلف زندگی مورد بررسی قرار داد و این همایش نیز با هدف طرح مباحث نظری و بررسی واقعیت‌های جهان برگزار شده است». دکتر مصفا در پایان بیانات خود با تأکید بر وجود پرسش‌های مهم پیرامون مسائلی چون صلح و حقوق بشردوستانه بعد از وقایع پیش‌آمده

در غزه، همچنان موضوع مقابله با تغییرات اقلیمی را به عنوان یکی از موضوعات حائز اهمیت، در خور توجه

و تأمل دانستند و این چنین نویدبخش کارکرد مفید همایش شدند: «چالش‌هایی که ما با آن روبه‌رو هستیم، خوف دارند اما تخصص جمعی، اشتیاق و تعهد موجود در این همایش به انجمن این امید را می‌دهد. ما با هم می‌توانیم راه را برای جهانی پایدارتر، عادلانه‌تر و انعطاف‌پذیرتر هموار کنیم. بیایید از این فرصت استفاده کنیم تا تفاوت ایجاد کنیم، به گفتمان جهانی در مورد تغییرات اقلیمی کمک کنیم و اقداماتی را انجام دهیم که در نسل‌های آینده منعکس شود».

در ادامه **دکتر محسن عبداله‌هی**، دبیر علمی همایش و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، ضمن تأکید بر گذشت بیش از سه دهه از تصویب کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد درباره تغییرات اقلیم در ژنو، با توجه به تحولات مهم و فزاینده مرتبط با آن در سراسر جهان، برگزاری این همایش و انتخاب چنین عنوانی را یکی از موضوعات بسیار مهم خواندند.

ایشان با اشاره به تاریخچه‌ای از اقدامات صورت‌گرفته در این زمینه گفتند: «در سال ۱۹۹۲ اصل

مسئولیت مشترک اما متفاوت^۱، راهبری مبارزه با گازهای گلخانه‌ای بر دوش کشورهای توسعه‌یافته شکل گرفت. اما به تدریج این اصل کمرنگ شد و در موافقنامه پاریس، تمامی دولت‌ها متعهد به اعلام برنامه‌های خود شدند تا در نهایت، سال ۲۰۵۰ سال اقتصاد کربن صفر از سوی اروپا و آمریکا اعلام شد و چین و هند نیز به ترتیب سال‌های ۲۰۶۰ و ۲۰۷۰ را به چنین عنوانی اختصاص دادند. این امر سبب می‌شود تا سال ۲۰۵۰، کشورهای عضو اوپک یک‌سوم درآمد خود را از دست بدهند».

دکتر عبداله‌هی در ادامه با اشاره به پرسش‌های صورت‌گرفته از دیوان‌های بین‌المللی و استناد به آرای داخلی متعدد، مسئله‌ی تغییرات اقلیمی و مبارزه با آن را به عنوان یکی از مسائل حائز اهمیت خواندند و رای دیوان اروپایی حقوق بشر علیه سوئیس را به دلیل

عدم تخصیص بودجه کافی و عدم اهتمام لازم جهت کاهش گازهای گلخانه‌ای و در نهایت نقض ماده ۸ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر، یکی از نقاط بسیار مهم در بررسی رویه قضایی در خصوص مقابله با تغییرات

¹. Common but differentiated responsibilities (CBDR)

اقلیم خواندند. ایشان در پایان بیانات خود ضمن اشاره به تعداد چکیده‌های دریافتی و پذیرفته‌شده، توضیحاتی پیرامون نشست‌ها بیان کردند.

سپس **دکتر یدالله سبوحی**، عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شریف و سخنرانی کلیدی جلسه افتتاحیه، در آغاز بیانات خود توضیحاتی پیرامون اقتصاد کم‌کربن ارائه کردند و تأثیرات مخرب افزایش مصرف انرژی را یکی از مباحث مهم به دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی عنوان نمودند. ایشان در ادامه تأثیر آلودگی‌های محلی در تخریب مناطق و جنگل‌ها را از مهم‌ترین موضوعات مطرح در اواخر دهه ۷۰ دانستند و چنین عنوان داشتند: «این موضوع سبب شد تا اواخر دهه ۸۰ میلادی، به منظور کنترل آلودگی‌های محلی استانداردهایی مطرح و خروج هر گونه آلودگی گازهای مضر محدود شود و بحث مالیات بر این آلودگی‌ها به میان آید».

ایشان در ادامه ضمن بیان توضیحاتی پیرامون اقدامات صورت‌گرفته در دهه‌ی ۹۰، مسئله تغییرات اقلیمی، اسیدهای ازت، نشر متان و افزایش دمای زمین را به عنوان موضوعات و مباحث مهمی خواندند که مورد توجه افراد قرار گرفت و گفتند: «انتشار گازهای گلخانه‌ای در یک کشور خلاصه نمی‌شود و همه کشورها در آن سهیم هستند. البته مصرف انرژی در کشورهای در حال توسعه افزایش پیدا کرده‌است. با این حال، مکانیزم توسعه پاک به تصویب رسید و تلاش شد تا منابع مالی در اختیار کشورهای مختلف به ویژه کشورهای در حال توسعه قرار گیرد».

دکتر سبوحی در ادامه بیانات خود به روند توسعه بازار کربن در جهان اشاره

داشتند و با اشاره به کنفرانس کیوتو در سال ۱۹۹۷، به سازکار تنظیم مرزی کربن پرداختند: «این سازکار مستلزم آن است تا هر گونه واردات صورت‌گرفته به اتحادیه اروپا محاسبه‌ای در خصوص میزان کربن داشته باشد که اصطلاحاً به گزارش کربن‌معروف است. این موضوع از سال ۲۰۲۶ اجباری خواهد شد و صادرات

کشور ایران را با چالش‌های بسیار جدی و مهمی روبه‌رو خواهد کرد». ایشان در پایان بیانات خود ضمن اشاره به عملکرد دو کشور آلمان و ایران، به بحث تحریم‌ها و چالش‌های ایران در این زمینه اشاره کردند.

در پایان این قسمت آقای استفان پرایزner، هماهنگ‌کننده مقیم سازمان ملل متحد در ایران، با بیان سه نکته کاهش تغییرات اقلیمی را مستلزم کاهش سوخت‌های فسیلی، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و بحث مقرون به‌صرفه‌بودن و ایجاد اشتغالات نوین دانسته و در خصوص مسائل مالی این تغییرات بحث میزان کم عرضه، نسبت به تقاضا را یکی از موضوعات مهم تلقی نمودند. ایشان همچنین در ادامه، ضمن توجه به اهداف توسعه پایدار، بحث مبارزه با تغییرات اقلیم را در

ارتباط مستقیم با هدف سیزدهم (اقدام برای اقلیم) دانستند و بیان داشتند که «موضوع افزایش دمای سطح زمین، یخ زدایی و افزایش سطح آب رودخانه‌ها از موضوعات مهم در بررسی این موضوع است و ما برای حل آن به یک فرایند جهانی نیاز داریم». آقای پرایزner همچنین با اشاره به وضعیت سه کشور ایران، لیبی و یمن در عدم الحاق به موافقتنامه پاریس، کاهش سریع گازهای گلخانه‌ای و سوخت‌های فسیلی را یکی از دستورات عمل‌های مهم خواندند.

ایشان در پایان بیانات خود ضمن اقدامات صورت‌گرفته در ایران در رابطه با مقابله با تغییرات اقلیمی، سازکار سازمان ملل متحد موسوم به اجلاس سران آینده / The Summit of the Future را یکی از فرصت‌های مهم در خصوص مطرح کردن موضوعات مربوط به مقابله با تغییرات اقلیم بیان کردند.

پس از این افتتاحیه، نشست‌های تخصصی آغاز شدند. روز نخست همایش دارای سه نشست تخصصی بود که در ادامه به شرح مختصری از آن‌ها پرداخته می‌شود.

نشست اول - نشست نخست روز اول همایش با موضوع «تغییرات اقلیمی و نهادگرایی» و با مدیریت دکتر محمدرضا ضیایی بیگدلی، استاد حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی و دکتر هنگامه غضنفری، پژوهشگر حقوق بین‌الملل، آغاز به کار کرد. در این نشست دکتر عرفان شمس، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، با موضوع «مقابله فردی در برابر مقابله جمعی، به سوی نهادگرایی جهانی در مقابله با تغییرات اقلیمی»، دکتر هادی محمودی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، با موضوع «حقوق فضا و حقوق تغییرات اقلیمی»، دکتر هیلدا رضایی، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، با موضوع «استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر در اسناد بین‌المللی و سازکارهای منطقه‌ای» و دکتر احمدرضا توحیدی، عضو هیئت علمی دانشگاه قم، با موضوع «نقش داوری ایکسید در تحقق اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

در ابتدای نشست، دکتر عرفان شمس موضوع خود با عنوان «مقابله فردی در برابر مقابله جمعی: به سوی نهادگرایی جهانی در مقابله با تغییرات اقلیمی» را ارائه کردند. دکتر شمس بیانات خود را با چند پرسش آغاز نمودند. ایشان پارادایم سنتی مداخلات دولت‌ها را در پاسخ به تغییرات زیست‌محیطی مورد سؤال قرار دادند و موافقتنامه پاریس را دارای یک پارادوکس ذاتی دانستند. به بیان دکتر شمس «آیا الزاماً همکاری بین‌المللی توسط دولت‌ها به معنای موفقیت آن دولت‌ها هم هست؟ باید توجه داشت که موفقیت در حوزه محیط زیست تابع عوامل متخلف است».

ایشان در ادامه ضمن اشاره به اثر گرت هاردین² *The tragedy of the commons*، پارادایم سنتی انسان اقتصادی را مسبب ایجاد تراژدی‌های بزرگ جمعی دانستند و بسیاری از تراژدی‌های مشترک را از تقاضای بیش از اندازه بر عرضه محدود اعلام کردند. دکتر شمس در ادامه گفتند: «بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی راه‌حل فنی ندارند و شاید معاهده‌ی مونترال را بتوان یک استثنا قلمداد کرد. در مورد موافقتنامه پاریس موضوع بسیار پیچیده‌تر است؛ زیرا تاثیر زیادی بر سبک زندگی شهروندان دارد. چرا که شهروندان به راحتی حاضر نیستند رفاه خود را به امید آیندگان کاهش دهند. بنابراین باید پرسید: آیا صرف همکاری بین‌المللی دولت‌ها در انعقاد موافقت‌نامه به معنی بی‌توجهی به دولت‌های داخلی چون اتحادیه‌های صنفی، مصرف‌کنندگان، گروه‌های فشار و... نیست؟»

ایشان در ادامه انعقاد معاهدات این چنینی را سطحی از همکاری بین‌المللی دانستند که در برابر مفروضات سنتی قرار می‌گیرد و خاطرنشان کردند: «بر خلاف یک سیستم داخلی سیاسی، ما در عرصه بین‌المللی هیچ قدرت مرکزی واحدی برای تعیین خط مشی نداریم. بنا بر نظریات لیبرالیستی و نئولیبرالیستی، دولت‌های فردی تحت تأثیر سیاست‌های قدرت هستند و غیرمحمتمل است که یک دولت برای مسائل و منافع مشترک با دولتی دیگر همکاری کند. بنابراین باید گفت تئوری بازی‌ها نشان می‌دهد که اتفاقاً عدم ورود در همکاری بین‌المللی توسط دولت‌ها بسیار کارآمد است. برای همین هم واقع‌گرایان سیاسی اساساً بحث محیط زیست را ذیل مفهوم امنیت بررسی می‌کنند».

دکتر هادی محمودی، بیانات خود در رابطه با موضوع «حقوق فضا و حقوق تغییرات اقلیمی» را با تبیین دو شاخه حقوق بین‌الملل یعنی حقوق فضا و حقوق تغییرات اقلیمی آغاز کرده و فرمودند: «حقوق تغییرات اقلیمی مقرراتی است که برای مقابله با تغییرات اقلیمی به کار گرفته می‌شود. سهم و تأثیرات حقوق فضا بر تغییرات آب و هوایی را در سه وجه می‌توان بررسی کرد:

2. Garrett Hardin

1. استفاده از داده‌های ماهواره‌ای

2. استفاده از فضا و فناوری فضایی به عنوان شیوه‌های مقابله

3. ایجاد و استفاده فرکانس توسط اتحادیه بین‌المللی».

دکتر محمودی در ادامه با تبیین حقوق فضا آن را متشکل از پنج معاهده دانستند که مهم‌ترین آن معاهده ۱۹۶۷ است که استفاده از فضا برای همگان، آزاد در نظر گرفته شده است. ایشان سپس با بیان پرسشی، مسئله اصلی در این خصوص را آن دانستند که آیا معاهدات زیست‌محیطی در حوزه ماورای جو قابل استفاده هست یا تنها خصلت زمینی دارد؟

دکتر محمودی با تفکیک دو مورد سنجش از دور هوایی و فضایی، مورد اول را داخل حاکمیت ملی و مورد دوم را خارج از آن تبیین کردند و در خصوص مسئولیت سنجش از دور و بحث هزینه‌ها یا حق و یا تکلیف بودن آن مسائلی را مطرح کردند. ایشان در ادامه با استناد به قطعنامه مجمع عمومی در مورد اصول سنجش از دور، هدف را بهبود مدیریت منابع طبیعی زمین خواندند و افزودند: «در حوزه حقوق فضا تعهدات الزام‌آور نیستند» و منع مهندسی آب و هوا را تنها در شرایط اهداف مخصصانه دانستند.

دکتر هیلدا رضایی، بیانات خود در رابطه با موضوع «استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر در اسناد بین‌المللی و سازکارهای منطقه‌ای» را با اهمیت و ضرورت بهره‌برداری از انرژی‌های پاک، آغاز کردند و پس از اشاره به فعالیت‌های اتحادیه اروپا در خصوص کارکرد انرژی‌های تجدیدپذیر، به اقدامات منطقه آفریقا هم اشاره کردند. ایشان برخی از اهداف زیست‌محیطی را چنین نام بردند:

1. کاهش تأثیرات مصرف انرژی

2. ترویج ذخیره انرژی‌ها

3. افزایش تولید انرژی‌های پاک

این موارد را از مهم‌ترین مسائل در بحث مقابله با تغییرات اقلیم دانسته و افزودند: «استفاده از منابع انرژی‌های تجدیدپذیر و برنامه مشارکتی از طریق تعیین یک چارچوب در دستور کار قرار گرفته است که دانمارک پیشگام آن محسوب می‌شود. همچنین دو راهکار اروپا که شامل 1. دستورالعمل راجع به تولید الکتریسیته از منابع انرژی تجدیدپذیر و 2. دستورالعمل راجع به تشویق استفاده از سوخت‌های تجدیدپذیر، از مسائل حائز اهمیت در این زمینه است».

ایشان در ادامه به چالش کشورهای در حال توسعه در خصوص استفاده از انرژی‌های پاک اشاره داشتند و لزوم دریافت کمک‌های فنی و مساعدت‌های مالی را یکی از ارکان اصلی موفقیت این کشورها دانستند. دکتر رضایی همچنین حق حیات، حق بر سلامت و حق بر محیط زیست سالم را در چارچوب نسل سوم حقوق بشر قابل بررسی و طرح دیدند.

دکتر احمد رضا توحیدی، در ارائه خود با عنوان «نقش داوری ایکسید در تحقق اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد» با بیان تاریخچه‌ای از اقدامات صورت گرفته از قرن نوزدهم و با تأکید بر نهادهای مختلف داوری، بر ایکسید به عنوان یکی از نهادهای مهم توجه کردند و با عنایت به 3 روش موجود در این نهاد که شامل 1. داوری 2. سازش و 3. تسهیلات فردی است، نقش داوری ایکسید در تحقق اهداف اقلیمی سازمان ملل متحد بسیار حائز اهمیت خواندند.

ایشان در رابطه با موضوع داوری افزودند: «ما در موضوعات ناظر بر تغییرات اقلیم، پنج پرونده داریم که هیئت داوری چهار مورد از آن‌ها را نپذیرفته است. موضوع اول مربوط به کشور ایتالیاست که در رأی اشاره شده که رفتار ایتالیا استانداردها و معیارهای مربوط به رفتار عادلانه و منصفانه را نقض کرده است». ایشان ضمن اشاره به موارد و پرونده‌های دیگر در ادامه افزودند: «هر چند در رویه ایکسید قاعده خاصی وجود ندارد اما با توجه به سند ۲۰۳۰ و موافقنامه پاریس، ظاهراً نگاه مثبتی در هیئت داوری، نسبت به این مسئله برقرار است».

نشست دوم - عنوان نشست دوم «تغییرات اقلیمی و اقتصاد کم کربن» بود که مدیریت آن را **دکتر عرفان شمس**، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، و **دکتر مونا کربلایی امینی**، پژوهشگر حقوق بین‌الملل، بر عهده داشتند. در این نشست دکتر مهدی پیری، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، با موضوع «تحلیل مقررات اتحادیه اروپا راجع به مالیات تنظیم مرزی کربن و مقابله با جنگل زدایی با الزامات حقوقی بین‌المللی تغییرات اقلیمی از منظر حق بر توسعه»، دکتر حسن سواری، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس و آقای سید محمد امین علوی شهری، دانشجوی دکتری حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی دانشگاه تربیت مدرس، با موضوع «الزامات زیست محیطی سرمایه‌گذاری خارجی با تأکید بر گرایش کربن‌زدایی» و دکتر شیرین شیرازیان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی،

با موضوع «استخراج پایدار رمزارزها از منظر نظام حقوقی تغییرات اقلیمی» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

در آغاز نشست، دکتر مهدی پیری و آقای ملکی موضوع خود با عنوان «تحلیل مقررات اتحادیه اروپا راجع به مالیات تنظیم مرزی کربن و مقابله با جنگل زدایی با الزامات حقوقی بین-المللی تغییرات اقلیمی از منظر حق بر توسعه» را ارائه نمودند. دکتر پیری در ابتدا نسبت به ارائه مقدمه مرتبط با بحث تغییرات اقلیمی و ارتباط آن با حق بر توسعه پرداختند. ایشان پروتکل کیوتو و دیدگاه قبل و پس از آن را تبیین نمودند. در خصوص آخرین رویه موجود، موافقتنامه‌ی پاریس و مسئولیت همه دولت‌ها، و تفاوت آن با رویکرد قبلی در خصوص مقابله با تغییرات اقلیمی مورد اشاره قرار گرفت.

پس از این مقدمه، ایشان به ارائه بحث در سیاق رویکرد اتحادیه اروپایی مبادرت نمودند. اتحادیه اروپا رویکرد مضیق تری نسبت به استانداردهای بین‌المللی دارد. بعنوان مثال، هدف ۵ درصدی که در سطح جهانی مد نظر قرار گرفته بود، در اتحادیه اروپایی به ۸ درصد افزایش یافت. بنابراین این اتحادیه رویکرد حمایت‌گرایانه‌تری نسبت به مسئله محیط زیست دارد. این رویکرد حمایت‌گرایانه را می‌توان در دو موضوع دیگر مشاهده کرد. اولاً، مقررات جلوگیری از جنگل زدایی و ثانیاً، کنترل کربن. هر دو این موضوعات در اتحادیه اروپایی دارای مقررات خاص خود می‌باشد. به عنوان مثال کالاهای موجود در این اتحادیه باید نسبت به پرداخت مالیات بر کربن اقدام نمایند. چنین موردی باعث شد تا کالاهای این اتحادیه از قیمت بالاتر برخوردار و توانایی رقابت با دیگر کالاها را نداشته باشند. در نتیجه، سیاست جدیدی معرفی گردید. مطابق این سیاست که در سال ۲۰۲۶ وارد فاز اجرایی کامل خواهد شد، اگر کالایی در کشور مبدا مالیات بر کربن را نپرداخته باشد، این مالیات از آن کالای صادر شده به اتحادیه اروپایی اخذ خواهد شد. این موضوع تاثیر قابل توجهی بر کالاهای از مبدا آسیا و آفریقا خواهد داشت.

پس از ذکر این موضوعات، ادامه بحث به آقای ملکی سپرده شد. ایشان بخش مرتبط با مقابله با جنگل زدایی در اتحادیه اروپایی را مورد بررسی قرار دادند. مقررات اتحادیه اروپایی در این حوزه تلاش دارد تا از کالاهایی که ارتباط نزدیک با جنگل زدایی دارد، مقابله کند. یکی از ابزارهای مهم در این موضوع، مراقبت مقتضی است که مدنظر قرار گرفته است. در نهایت، موارد مثبت و منفی در خصوص تاثیر این اقدامات بر کشورهای در حال توسعه بررسی گردید.

دکتر حسن سواری و آقای سید محمد امین علوی شهری موضوع «الزامات زیست محیطی

سرمایه‌گذاری خارجی، با تاکید بر گرایش کربن زدایی» را مورد تحلیل و بررسی قرار دادند. دکتر سواری، ابتدا با ارائه مقدمه‌ای به لزوم تغییر و اصلاح در این حوزه پرداختند. یکی از موضوعات مهمی که ایشان بدان اشاره کردند، مسئله قانون قابل اعمال بود.

با ارائه این مقدمه، ایشان ادامه سخن را به آقای علوی سپردند. آقای علوی به ارائه موضوع قانون قابل اعمال در موافقت‌نامه‌های سرمایه‌گذاری پرداختند. بر اساس یافته‌های ایشان، می‌توان موافقت‌نامه‌ها را بر اساس تمرکزشان بر مسئله تغییرات اقلیمی و محیط زیست بر چهار بخش تقسیم کرد. دسته اول را می‌توان اسنادی با عبارات مقدماتی در نظر داشت؛ مانند موافقت‌نامه میانمار-سنگاپور ۲۰۱۹. دسته دوم، اسناد با رژیم خاص هستند که به عدم کاهش قوانین داخلی اشاره دارند. دسته سوم، اسنادی هستند که به

تفسیر اشاره می‌کنند. به عنوان مثال موافقت‌نامه رواندا-امارات که اشاره می‌کند، نباید موافقت‌نامه به گونه‌ای تفسیر شود که دولت را از اتخاذ مقررات مرتبط با حفظ محیط زیست باز دارد. دسته چهارم نیز اسنادی هستند که به غربالگری سرمایه‌گذاری اشاره می‌کنند. در نهایت نیز اشاره شد که در آینده پرونده‌های زیادی بر اساس سیاست دولت‌ها برای کربن‌زدایی مطرح خواهد شد.

دکتر شیرین شیرازیان که آخرین ارائه را در این نشست بر عهده داشتند، به موضوع نوین «استخراج پایدار رمزارزها از منظر نظام حقوقی تغییرات اقلیمی» پرداختند. دکتر شیرازیان در ابتدا جهت آشنایی بیشتر حضار با مسئله رمزارزها، به ارائه مقدمات و کلیات مرتبط با رمزارزها، نحوه استخراج آن‌ها و الگوریتم‌ها پرداختند. در ارائه ایشان سپس ارتباط استخراج و محیط زیست و به عبارت دیگر تاثیر استخراج رمزارزها بر محیط زیست مورد بررسی قرار گرفت. بیشترین مصرف انرژی در خصوص رمزارزها به مهم‌ترین مرحله آن، یعنی الگوریتم اثبات کار مرتبط می‌شود. با توجه به گسترش استفاده از رمزارزها در یک دهه گذشته، ارتباط قابل توجهی میان مصرف انرژی برای رمزارزها و محیط زیست وجود دارد.

ایشان پس از اشاره به این نکته، به مسئله پسماندهای الکترونیکی یا E-Waste پرداختند. برای مقابله با آثار مخرب استخراج رمزارزها، روشی نوین به نام استخراج پایدار رمزارزها مطرح شده است. از این طریق است که می‌توان مصرف بهینه انرژی و آثار مخرب کمتر در خصوص استخراج رمزارزها را شاهد بود.

نشست سوم - عنوان نشست نهایی روز نخست «تغییرات اقلیمی و حقوق بشر و بشردوستانه» بود که مدیریت آن را **دکتر توکل حبیب زاده**، عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) و **دکتر مهناز رشیدی**، عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد بر عهده داشتند. در این نشست دکتر ستار عزیزی، عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا همدان در مورد «تکالیف دولت‌ها در حمایت و تضمین حقوق کودکان در برابر تغییرات اقلیمی با تاکید بر نظریه عمومی شماره ۲۶ کمیته حقوق کودک»، دکتر فاطمه کیهانلو، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، در مورد «بیجاشدگی و تغییرات اقلیمی» و دکتر پوریا عسکری، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، در مورد «حفاظت از محیط زیست در پیش، پس و هنگام جنگ بر مبنای اصول مصوب کمیسیون حقوق بین‌الملل» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

دکتر ستار عزیزی موضوع خود با عنوان «تکالیف دولت‌ها در حمایت و تضمین حقوق کودکان در برابر تغییرات اقلیمی با تاکید بر نظریه عمومی شماره ۲۶ کمیته حقوق کودک» را با شرح تفسیر عام شماره ۲۶ که در سال ۲۰۲۳ صادر شده است، آغاز نمودند. ایشان تغییرات اقلیمی را تهدیدی دانستند که در درازمدت ظاهر شده و کودکان می‌توانند بیشترین اثرپذیری را از آن داشته باشند و کمیته حقوق کودک نیز با لحاظ این موضوع، عنوان تفسیر عام مزبور را «حقوق کودکان در پرتو تغییرات اقلیمی» انتخاب کرده است.

نگاه کمیته این است که محیط زیست سالم، پاک و پایدار هم خودش یک حق بشری است و هم لازمه تحقق کامل طیف وسیعی از حقوق کودکان است. کمیته در این تفسیر عام، به برابری میان نسلی و نسل‌های آتی تاکید می‌کند و اینکه دولت‌ها موظف هستند تا نه تنها منافع کودکان فعلی بلکه نسل‌های آتی را نیز لحاظ کنند و در این خصوص مسئولیت حقوقی دارند. کمیته در این تفسیر به آثار زیان‌بار تخریب محیط زیست با تاکید بر تغییرات اقلیمی بر بهره‌مندی از حقوق کودکان، ترویج یک فهم کل‌گرایانه از حقوق

کودکان در مورد حمایت از محیط زیست و ارائه رهنمودهای معتبر در مورد اقدامات مناسب تقنینی و اداری و سایر اقدامات مناسب در مواجهه با آسیب‌های محیط زیستی اشاره می‌نماید.

دکتر عزیزی همچنین به برخی حقوق خاص مورد اشاره تفسیر عام از جمله مواد ۲۷ الی ۳۰ کنوانسیون حقوق کودک که در نتیجه تغییرات اقلیمی تحت تاثیر قرار می‌گیرند، پرداختند. ایشان در ادامه به برخی از تعهدات دولت‌ها در خصوص حق بر محیط زیست سالم، پاک و پایدار از منظر کمیته حقوق کودک اشاراتی داشتند. دکتر عزیزی همچنین به موضوع ایجاد امکان شکایات دسته جمعی که در تفسیر عام آمده است، اشاره کردند و سپس با ذکر اینکه امروزه جنبه‌هایی از تعهدات محیط زیستی به سطح تعهدات عام‌الشمول رسیده‌اند، به ظرفیت‌های ماده ۴۸ طرح مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها (۲۰۰۱) پرداختند.

طبق عقیده ایشان، همچون برخی شکایات صورت گرفته در حوزه‌های حقوق بشری و حقوق بشردوستانه، در حوزه حفاظت از محیط زیست نیز می‌شود از ظرفیت ماده ۴۸ بهره برد. در پایان نیز دکتر عزیزی به مسئله همکاری‌های بین‌المللی مورد اشاره در تفسیر عام پرداختند که طبق آن دولت‌ها منفرداً و مجتمعا ملزم هستند تا برای پیشگیری از تغییرات اقلیمی و حمایت از حقوق کودکان اقدامات لازم را انجام دهند.

دکتر فاطمه کیهانلو، موضوع «بیجاشدگی و تغییرات اقلیمی: مطالعه موردی قضیه تیتیوتا

علیه نیوزیلند در کمیته حقوق بشر» را مورد تحلیل و بررسی قرار دادند. دکتر کیهانلو ابتدا با ارائه مقدمه‌ای به معرفی کشور کریباتی به عنوان دولت متبوع آقای تیتیتوتا پرداختند. سپس به دلایل ارائه شده توسط تیتیتوتا در درخواست پناهندگی و یا برخورداری از حمایت‌های تکمیلی از نیوزیلند اشاره داشتند که این دلایل مرتبط با خطرات ناشی از تغییرات اقلیمی بود. ایشان سپس ضمن بررسی دلایل رد درخواست پناهندگی و اعطای حمایت‌های تکمیلی توسط مراجع نیوزیلندی و اخراج تیتیتوتا از کشور، به موضوع طرح شکایت تیتیتوتا علیه دولت نیوزیلند در کمیته حقوق بشر (در سال ۲۰۱۶)، ملاحظات اولیه کمیته مزبور در بررسی شکایت و نیز رد این شکایت توسط کمیته پرداختند.

در ادامه دکتر کیهانلو به طور کلی شرایط بیجاشدگان برای برخورداری از وضعیت پناهندگی و نیز برخورداری از حمایت‌های تکمیلی را مورد واکاوی قرار دارند. طبق نظر ایشان، داشتن ترس موجه از مورد آزار قرار گرفتن، داشتن دلایل موجه برای ترس از آزار، به سر بردن در خارج از کشور متبوع و برخوردار

نبودن از حمایت دولت متبوع از جمله شرایط مورد نیاز برای برخورداری از وضعیت پناهندگی می‌باشد. همچنین وجود خطر شدید و قریب‌الوقوع محروم شدن از حق حیات در کشور متبوع نیز از شرایط مورد نیاز برای برخورداری از حمایت‌های تکمیلی محسوب می‌گردد.

در پایان و به عنوان جمع‌بندی، دکتر کیهانلو اشاره کردند که تغییرات اقلیمی می‌تواند منتهی به طرح ادعای معتبری برای کسب پناهندگی شوند و این موضوع مورد تایید کمیساریای پناهندگان و دادگاه‌های داخلی نیز می‌باشد. همچنین، طرح ادعا در مورد نقض ماده 6 میثاق حقوق مدنی و سیاسی به دلیل تغییرات اقلیمی مورد تایید کمیته حقوق بشر است. با این حال، طبق عقیده ایشان، آستانه بالای مورد نظر دولت‌ها و کمیته حقوق بشر موجب شده است که صرف استناد به تغییرات اقلیمی بدون نشان دادن تهدیدهای قریب‌الوقوع نسبت به حیات منجر به برخورداری از حمایت‌های بین‌المللی نشود.

آخرین ارائه این نشست به دکتر پوریا عسکری اختصاص یافت. ایشان به موضوع «حفاظت از محیط زیست در پیش، پس و هنگام جنگ بر مبنای اصول مصوب کمیسیون حقوق بین‌الملل» پرداختند. دکتر عسکری ارائه خود را با اشاره به دو سند آغاز نمودند. سند اول گزارش روزنامه گاردین بود که در سال 2024 منتشر شده است. این سند گزارشی تصویری است از آثار جنگ غزه بر محیط زیست. در گزارش گاردین دو ادعا مطرح می‌شود؛ ادعای اول اینکه در غزه اکوساید رخ داده است و ادعای دوم اینکه غزه به دلیل از بین رفتن آنچه که برای حیات لازم است، غیرقابل زندگی شده است. اما سند دوم مطالعه‌ای است در مورد رابطه بین تغییرات اقلیمی و جنگ که در سال ۲۰۱۹ در مجله Nature منتشر می‌شود.

طبق این مطالعات صورت گرفته، با افزایش دو درجه‌ای گرمای زمین، تعداد جنگ‌ها ۱۳ درصد افزایش پیدا می‌کند و اگر این گرما به چهار درجه برسد، تعداد جنگ‌ها ۲۶ درصد افزایش می‌یابد. این چرخه قابل توجه است؛ در واقع جنگ‌ها سبب تغییرات اقلیمی می‌شوند و تغییرات اقلیمی نیز سبب جنگ‌ها می‌شوند. این در حالی است که ما هنوز مقرراتی در این خصوص نداریم. هر چند که در حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در مورد محیط زیست بسیار بحث شده اما واقعیت این است که دغدغه‌مندی ما نسبت به تاثیرات مخاصمه مسلحانه بر محیط زیست و یا تغییرات اقلیمی چندان قابل اعتنا نبوده است. بنابراین در مورد چرخه‌ای که اشاره شد، در بعد هنجاری حقوق بین‌الملل خلا وجود دارد.

دکتر عسکری در پایان به تلاش‌های صورت گرفته توسط کمیسیون حقوق بین‌الملل (ILC) در پیش‌نویس اصول سال ۲۰۲۲ در راستای رفع این خلاء هنجاری اشاره کردند. ایشان توضیح دادند که ILC حمایت از محیط زیست در برابر آثار مخاصمات مسلحانه را محدود به دوره مخاصمات نکرده و بلکه وضعیت قبل و بعد از مخاصمه را نیز مورد توجه قرار داده است. در این راستا، به زعم ایشان به نظر می‌رسد که ILC وظیفه خود در توسعه مترقیانه حقوق بین‌الملل را در خصوص این موضوع به خوبی انجام داده است و در نتیجه پیش‌نویس اصول سال ۲۰۲۲ کمیسیون بسیار قابل اعتنا خواهد بود.

در نهایت، لازم به توضیح است که همه نشست‌ها با استقبال مخاطبان همایش به پرش و پاسخ و تبادل نظر میان حضار و سخنرانان ختم شده و روز اول همایش با سخنان نهایی دکتر جمشید ممتاز، استاد برجسته دانشگاه تهران، همراه گشت. دکتر ممتاز با اشاره به کیفیت بالای همایش، نسبت به آینده درخشان دانش حقوق بین‌الملل در ایران ابراز امیدواری کردند.

در پایان، ایشان به همراه دکتر مصفا اولین جایزه اثر پژوهشی برتر سال انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد را به کتاب «نظام حقوقی حاکم بر اعمال یکجانبه دولت‌ها در حقوق بین‌الملل»

اثر دکتر سیامک کریمی، پژوهشگر حقوق بین‌الملل، اعطا نمودند. همچنین در این مراسم، دکتر ممتاز از فعالیت‌های علمی این پژوهشگر جوان تقدیر به عمل آوردند. لازم به توضیح می‌باشد، این کتاب که در دو بخش و مجموعاً شش فصل نگارش شده است، تلاش کرده تا خلا موجود در زمینه اعمال یکجانبه دولت‌ها در ادبیات حقوقی فارسی را پر کند. بخش اول این کتاب با عنوان «چارچوب‌بندی مفهومی اعمال یکجانبه» به مسائل نظری راجع به اعمال یکجانبه دولت‌ها اختصاص داده شده است. در این بخش از جمله تعریف اعمال یکجانبه، جایگاه عمل یکجانبه در میان منابع حقوق بین‌الملل و تحولات منابع حقوق بین‌الملل بررسی شده‌اند. به همین دلیل، این کتاب حتی می‌تواند منبع مناسبی برای آن دسته از محققانی باشد که به دنبال درک مفهومی و تاریخی از منابع حقوق بین‌الملل و تغییراتی هستند که در آن انجام شده است. بخش دوم کتاب نیز با عنوان «چارچوب‌بندی عملی اعمال یکجانبه» به دنبال چالش‌های واقعی اعمال یکجانبه رفته است. شرایط اعتبار اعمال یکجانبه، چگونگی اختتام اعمال یکجانبه و نهایتاً تفسیر این دسته از اعمال در بخش دوم مطالعه شده‌اند. نویسنده در این اثر علاوه بر توجه به بنیادهای نظری حقوق بین‌الملل، رویه دولتی و دکتترین، عمیقاً رویه قضایی را نیز مورد مطالعه قرار داده است؛ به همین دلیل در جای جای کتاب می‌توان بررسی مناقشات نظری، رویه‌های دولتی و قضایی را نیز مشاهده کرد. کتاب مزبور در سال 1400 از سوی شرکت سهامی انتشار در 400 صفحه منتشر شده است.

در نهایت، روز نخست همایش با گرفتن عکس‌های یادگاری به پایان رسید. همچنین، در این روز جلسه مجمع عمومی انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد نیز با حضور اعضای پیوسته، وابسته و دانشجویی تشکیل گردید.

روز دوم همایش

سخنرانی‌های مقدماتی - روز دوم همایش با سخنرانی دکتر پوریا عسکری، دبیر کل انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، آغاز شد. دکتر عسکری در سخنان مقدماتی خود، ضمن خیر مقدم به اساتید، دانشجویان و حضار، از زحمات دکتر نسرین مصفا، رئیس انجمن سازمان ملل متحد، دکتر محسن عبدالهی، دبیر علمی همایش، و دکتر مهناز رشیدی، دبیر اجرایی همایش، و همچنین اعضای کمیته جوانان انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد به عنوان کادر اجرایی همایش تشکر نمودند.

در ادامه ایشان به بررسی اهمیت و ضرورت بحث محیط زیست پرداخته و به شالوده اصلی بحث یعنی نظم مبنی بر همکاری بین‌المللی اشاره کردند و با این سؤال بحث خود را خاتمه دادند که آیا در عرصه بین‌الملل می‌توان منفعت عمومی را بالاتر از منفعت فردی و کشوری قرار داد تا به نقطه مطلوب نظم مبتنی بر همکاری بین‌الملل در مقیاس جهانی دست یابیم؟

در نهایت ایشان همچنین با تأکید بر نشست جوانان که برای اولین بار در همایش سالانه انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد در نظر گرفته شده، این نوید را به تمامی

دانشجویان دادند تا در سال‌های آینده این رویکرد به قوت خویش باقی بماند تا این امکان هم برای نسل جدید به وجود آید که نظرات خود را به اشتراک گذارند و همچنین ظرفیت‌سازی برای استفاده از توانایی‌ها و نظرات دانشجویان و پژوهشگران در قالب نشست جوانان در همایش سالانه فراهم آید.

در ادامه مهندس داریوش گلعلیزاده، رئیس مرکز ملی هوا و تغییر اقلیم سازمان حفاظت محیط زیست، به مسائل عدیده محیط زیستی از جمله سیل که هم‌اکنون هم‌وطنان ما در مشهد با آن گریبان هستند، اشاره کرده و بیان داشتند که یکی از ضعف‌های اساسی که در مسائل محیط‌زیستی وجود دارد، عدم تغییر رویکرد سیاست‌گذاری برای حل مسائل زیست‌محیطی است؛ بدین معنا که تغییر محیط زیست به سرعت

در حال رخ دادن است و سیاست‌های کارآمدی برای رفع آنان تعبیه نمی‌شود. در ادامه ایشان به اولین رویکرد عملی زیست‌محیطی در مسیر سیاست‌گذاری اشاره داشتند؛ از جمله بحث گنجاندن مباحث مربوط به تغییرات اقلیمی در برنامه هفتم بر اساس بند 7 سیاست‌های اجرایی مقام معظم رهبری که در سال 94 ابلاغ شد و سازمان محیط زیست را مکلف ساخت با همکاری مقامات اجرای ذی‌ربط برنامه‌های مدیریت اقلیم را با چهار هدف اساسی 1- تقویت سازگاری 2- کاهش آسیب‌پذیری 3- گسترش اقتصاد سبز 4- سند کم کربن به پیش برند.

مهندس گلعلیزاده در ادامه به تأثیر تغییرات اقلیمی بر حقوق بشر اشاره کردند که مسائل و مشکلات فراوانی را با خود همراه می‌آورد که از جمله آن مهاجرت‌های اقلیمی و گسترش بیماری‌های

متعدد است. ایشان در خلال صحبت‌هایشان به یکی از موارد مهم در عدم دستیابی به اهداف زیست محیطی اشاره داشتند که مسئله عدم هماهنگی میان بخش اجرایی با بخش علمی مانند دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی است و این امر منجر می‌گردد تا منابع و انرژی در مسیر درست مورد بهره‌برداری قرار نگیرند. همچنین ایشان به بحث عدم شفافیت‌سازی در ارائه داده‌ها به کارشناسان و دانشجویان پرداختند که موجب ناکارآمدی سیاست‌گذاری‌ها در سطح کلان می‌شود و این امر منجر به این می‌شود تا بسیاری از مسئولان با وقوع سیل‌ها و سایر بلاهای طبیعی آن را غافلگیرانه خطاب کنند.

مهندس گلعلیزاده این نوید را به دانشجویان و پژوهشگران دادند که هر گونه آمار و اطلاعات آزادانه در اختیار آن‌ها قرار خواهد گرفت تا بتوانند از آمار به‌روز در جهت تقلیل مسائل پیش رو استفاده نمایند. ایشان در انتها با این جمله سخن خود را خاتمه دادند که «ما با هدف دستیابی به نداشته‌هایمان، در فکر

حفظ و احیای داشته‌هایمان باشیم». در واقع، ما به راحتی داشته‌های خود را از دست می‌دهیم و سرمایه و وقت می‌گذاریم تا به نداشته‌ها دست یابیم؛ در حالی که باید تمامی سیاست‌گذاری‌ها و تلاش‌ها در صدد حفظ داشته‌ها باشد و در گام بعد به خلأها و کمبودهای موجود توجه کرده و سیاست‌های کارآمدی را برای رفع آنان تعبیه کنیم.

روز دوم همایش نیز مانند روز نخست دارای سه نشست تخصصی بود که در ادامه به شرح مختصری از آن‌ها پرداخته می‌شود.

نشست اول - نشست «تغییرات اقلیمی و جوانان» به عنوان نخستین نشست از ابتکارات همایش امسال در استفاده از ظرفیت پژوهشگران جوان بود که بسیار مورد استقبال اساتید حاضر و شرکت‌کنندگان واقع شد. مدیریت نشست را آقای صادق بشیره و خانم فاطمه میرآخوری، از اعضای کمیته جوانان انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، بر عهده داشتند. در این نشست خانم کتایون اشرفی، دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی، با موضوع «بررسی سازکارهای حقوقی کاهش تاثیرات تغییرات اقلیمی بر میراث فرهنگی»، خانم معصومه حسینی، دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق بشر دانشگاه

علامه طباطبایی، با موضوع «آثار شناسایی حق بر محیط زیست سالم برای مقابله با تغییرات اقلیمی»، خانم صبا مختاری، دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق دریا انستیتو اسکاندیناوی مطالعات حقوق دریا، با موضوع «تحلیل حقوقی برنامه‌ریزی فضا محور دریایی و توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در دریا»، خانم فاطمه آبیاری، دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین‌الملل دانشگاه بوعلی سینا، با موضوع «بررسی نقش ایکائو در مقابله با تغییرات اقلیمی از منظر حقوق هوانوردی» و آقای صادق بشیره، دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی، با موضوع «نقش سمن‌ها در مقابله با تغییرات اقلیمی از منظر رویکرد نهادگرایی» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

در ابتدای نشست، خانم کتایون اشرفی نسبت به ارائه خود با عنوان «بررسی سازکارهای حقوق کاهش تأثیرات اقلیمی بر میراث فرهنگی» اقدام کردند. ایشان ضمن واکاوی تأثیر تخریب محیط زیست بر آثار فرهنگی، این آثار را به دو بخش اصلی ملموس و ناملموس تقسیم کرده و به بررسی هر یک از آنان پرداختند. نکته قابل توجه در سخنان ایشان بحث در خصوص تأثیرات تغییرات اقلیمی بر آثار ناملموس است که ایشان اشاره کردند که می‌توان انعکاس آن را در بخش‌های مختلف جامعه از جمله مهاجرت‌های اقلیمی مشاهده کرد که پیامدهای گسترده‌ای از جمله شکاف بین نسلی را با خود به دنبال خواهد داشت.

در ادامه ایشان به بررسی سازکارهای حقوقی این آثار پرداختند که از جمله کنوانسیون حفاظت از میراث جهانی فرهنگی و طبیعی است که در سال ۱۹۷۲ به تصویب رسید و در آن تنها به طور ضمنی و غیرمستقیم به مسئله تغییرات اقلیمی پرداخته شده است. ایشان همچنین به تعهدات انعطاف‌پذیر موافقت‌نامه پاریس اشاره داشتند و افزودند که قطعنامه‌ها از سوی دولت‌ها به عنوان توصیه و حقوق نرم قلمداد می‌شوند. این منجر می‌گردد تا ضمانت اجرای پایینی در مسئله محیط زیست وجود داشته باشد.

خانم معصومه حسینی، در ارائه خود تحت عنوان «آثار شناسایی حق بر محیط‌زیست سالم برای مقابله با تغییرات اقلیمی» به بررسی تغییرات اقلیمی بر مسئله حقوق بشر پرداختند که حقوق بشر را به صورت مستقیم و غیرمستقیم تحت تأثیر خود در می‌آورد. در ادامه ایشان بر مبنای حقوق افراد چهار نکته را به شرح ذیل مورد اشاره قرار دادند:

1- قطعنامه تغییرات اقلیمی و فرامرزی که باید دولت‌ها اقدامات هماهنگی را با یکدیگر انجام دهند تا به اهداف خود دست یابند؛

2- حق محیط زیست سالم و ارتباط آن با سایر حقوق؛

3- الزام به پذیرش تعهدات بیشتر حقوق بین‌الملل محیط زیست؛ و

4- تلاش برای تنظیم حق محیط زیست و مخاطب قرار دادن تمامی کشورها به منظور ایجاد تعهدات سخت برای کسانی که به تعهدات خود پایبند نبودند.

ایشان بدین نکته نیز توجه داشتند که باید مسائل زیست‌محیطی از قوانین نرم خارج گردد و وارد مسیر جدید قوانین سخت شود؛ نمی‌توان تنها منتظر ماند تا دولت‌ها بخواهند تا از ظرفیت‌های خود برای حل مسائل محیط زیست برآیند. از این رو، بشریت نمی‌تواند تغییرات اقلیمی و تأثیرات گسترده آن بر حقوق بشر را نادیده انگارد و باید زمینه برای حل این مسائل فراهم گردد.

خانم صبا مختاری در ارائه خود با عنوان «تحلیل حقوقی برنامه‌ریزی فضا محور دریایی و

توسعه انرژی‌های تجدید پذیر در دریا» به بیان ظرفیت‌سازی دریاها برای ایجاد توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر و موانع و مسائل آن پرداختند. ایشان سخنان خود را با این نکته آغاز نمودند که توجه به موضوع انرژی از جمله بخش‌هایی است که بر روی محیط زیست و تغییرات اقلیمی تأثیر بسیاری بر جای می‌گذارد و لذا چالش انرژی‌های تجدیدپذیر قابل توجه است. به مانند سؤالاتی از این قبیل که توربین‌ها برای تولید انرژی‌های تجدیدپذیر باید در کجا نصب شود؟ زیرا در بسیاری از کشورها این مسئله با اعتراضات گسترده‌ای از سوی مردم جامعه همراه شده است؛ البته انرژی‌های تجدیدپذیر از طریق اقیانوس‌ها اعتراضات کمتری را با خود به همراه دارد اما نمی‌توان چالش‌های موجود در این مسیر را نادیده انگاشت؛ از جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

1- مدیریت منطقه محور؛ به معنای استفاده از اهداف متفاوت؛ بدین معنا که مدیریت منطقه محور تخصیص زمانی و مکانی به فعالیت‌های مبتنی بر اهداف مشخص شده می‌دهد و معیارهای همکاری بر اساس اکوسیستم شناسایی و مجوزهای لازم تعبیه می‌شود.

2- اقدامات معیار مؤثر

اما آنچه در مسیر مدیریت منطقه قابل توجه است، وجود رویکردهای مختلف در خصوص اکوسیستم می‌باشد که ۲۱ معیار در این خصوص ذکر شده است. بنابراین یکپارچه‌سازی بسیار دشوار و نیازمند بسترسازی قانونی در کنار رفتار سازمان‌های بین‌المللی است.

خانم فاطمه آبیاری در ارائه خود تحت عنوان «بررسی نقش ایکائو در مقابله با تغییرات اقلیمی

از منظر هوانوردی» سخنانشان را با این جمله آغاز کردند که هیچ موفقیتی، بدون بها نیست. بنابراین بهای رشد و پیشرفت انسان را محیط زیست می‌دهد و امروزه زنگ خطر آن تمام جهان را فراگرفته است. ایشان به این نکته اشاره کردند که اثر گلخانه‌ای به دلیل فعالیت‌های انسانی، در حال دست‌کاری شدن است؛ به مانند شتاب گسترده صنعت هواپیما و فضا که منجر به این شده است تا اثرات منفی، زیاد گردد و پیشرفت با سرعت بسیار نمی‌تواند اثرات منفی را محدود سازد. از این رو، ایکائو فعالیت‌های خود را در زمینه گازهای گلخانه‌ای آغاز کرد. از جمله اقدامات عمل‌گرایانه ایکائو در مسیر حل این بحران، شکل دادن به گفتگوهایی گسترده بود تا سهم کربن هر یک از کشورها به صورت دقیق مشخص شود. در حقیقت، تلاش‌ها و اقدامات ایکائو در مسیر مثبتی گام نهاده و پیشرفت بزرگ آن بازگشت به عقب برای یک هدف جمعی، در قالب همکاری و بدون هیچ‌گونه الزام، در عملیاتی کردن اهداف بلندمدت است.

آقای صادق بشیره، آخرین سخنران این نشست در ارائه خود با عنوان «نقش سمن‌ها در مقابله

با تغییرات اقلیمی از منظر رویکرد نهادگرایی» به بیان ظرفیت سمن‌ها در این مسیر پرداختند. ایشان در ابتدای سخنان خود به ماهیت عرصه روابط بین‌الملل و حاکمیت آنارشی که بر اساس منافع انحصاری دولت‌ها پایه‌ریزی شده است، اشاره کردند. در ادامه به بررسی تئوری بازی‌ها و به طور خاص بازی شجاعت و عدم پیش‌بینی بازیگران بر اساس منفعت‌طلبی دولت‌ها پرداختند و بیان داشتند که تحت چنین شرایطی به نظر عقلانی‌ترین راه ممکن، چشم‌پوشی از منافع مطلق و گام نهادن به سوی منافع نسبی است و این امر می‌تواند همکاری‌ها، تثبیت الگوهای همکاری و شکل‌گیری نهادها را به همراه داشته باشد. این روند منجر به افزایش هزینه عدم همکاری برای بازیگران و ترغیبشان به پیروی از الگوهای تکرارشونده می‌شود. در واقع در ادبیات این رویکرد که در روابط بین‌الملل شکل گرفته، بحث الزام‌آور و الزام‌آور نبودن تعهدات چندان اهمیت نداشته و گاهی حقوق نرم پاسخگوی مسائل است.

آقای بشیره در ادامه به چالش‌های موجود در این مسیر می‌پردازند؛ اینکه همکاری‌ها مبتنی بر منافع دولت‌ها هستند، حال آن‌که برخی موضوعات مانند حقوق بشر لزوماً واجد منافع این بازیگران نیستند. طبع تعهدات پیرامون تغییرات اقلیمی نیز به همین ترتیب است. نهادگرایان در این موارد تئوری‌هایی از جمله مصلحت جمعی را طرح نموده‌اند اما کار نهادگرایان متأخر بیشتر قابل توجه است که با اتخاذ یک رویکرد عمل‌گرایانه به اهمیت سمن‌ها به عنوان بازیگران غیردولتی در پیشبرد اهداف جهانی در چنین شرایطی اشاره می‌کنند.

در حقیقت، همکاری‌ها بدون حضور سمن‌ها شکل نمی‌گیرند یا تداوم نمی‌یابند. چرا که آن‌ها می‌توانند بر رفتار دولت‌ها تاثیر داشته باشند. سمن‌ها در موضوع تغییرات اقلیمی به طرق زیر می‌توانند ایفای نقش کنند:

- 1- تدوین و ترویج موضوعات در زمینه تغییرات اقلیمی و ارائه نظرات مشورتی و پیش‌نویس‌های مذاکرات
- 2- نظارت سمن‌ها بر عملکرد دولت‌ها از طریق مستندسازی، تهیه گزارش و حقیقت‌یابی جهت تنویر افکار عمومی و همچنین تحت شرایطی پیگیری‌های قضایی و غیرقضایی موارد تخلف.

نشست دوم - نشست دوم روز دوم با عنوان «تغییرات اقلیمی و مسائل ایران» و با مدیریت دکتر محسن عبداللهی، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی و دکتر زهرا محمودی، عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران، از چالش برانگیزترین و مهم‌ترین نشست‌های همایش بود که در آن دکتر سید فضل الله موسوی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران، با موضوع «آثار پیوستن ایران به موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵»، دکتر مسعود فریادی، عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران، با موضوع «چالش‌های نهادی ملی در مقابله با تغییرات اقلیمی»، دکتر مهناز رشیدی، عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد، با موضوع «سازکار پایبندی و اجرای موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵: ماهیت تنبیهی یا تسهیلی؟» و دکتر مجتبی سبحانی نیا، پژوهشگر حقوق محیط زیست، با موضوع «تاملی بر ابهامات شورای نگهبان قانون اساسی بر لایحه عضویت ایران در توافقنامه پاریس» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

در ابتدای نشست، دکتر سید فضل الله موسوی، موضوع خود با عنوان «آثار پیوستن جمهوری اسلامی ایران به موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵» را ارائه نمودند. ایشان ضمن بیاناتی در خصوص تاریخچه اقدامات صورت‌گرفته، مقایسه‌ای در خصوص کنوانسیون پاریس و پروتکل کیوتو داشتند و فرمودند: «پروتکل

کیوتو در سال ۱۹۹۸ برای الحاق و پیوستن کشورها مفتوح شد و علی‌رغم حمایت قاطع دولت‌ها، روند امضا به کندی سپری شد و پس از ۷ سال در نهایت با تودیع روسیه در سال ۲۰۰۷، این سند لازم‌الاجرا شد. ایشان در ادامه ضمن اشاره به چالش‌های اجرایی این پروتکل، با بیان انصراف ژاپن برای حضور از دور دوم تعهدات و بعد کناره‌گیری روسیه و کانادا، اجرای تعهدات موجود را عملاً با موانع بسیار دیدند و در ادامه افزودند: «پروتکل کیوتو تعهداتی را بیشتر برای کشورهای در حال توسعه در نظر داشت. به همین جهت سند INDC تصویب شد که در آن کشورها داوطلبانه تعهد به کاهش انتشار گاز CO2 داشتند. معاهده پاریس نیز دقیقاً در همین زمان به تصویب رسید و باید توجه داشت که ایران کنوانسیون چارچوب را در سال ۱۳۷۵ و کیوتو را در ۱۳۸۳ به تصویب رسانده است». دکتر موسوی دلایل مخالفان پیوستن به موافقتنامه پاریس را پنج موضوع دانستند:

1. داوطلبانه بودن
2. آثار سوء اقتصادی
3. آثار امنیتی
4. غیرتنبیهی بودن معاهده
5. چالش کمک‌های مالی

ایشان در ادامه خاطرنشان ساختند: «مطابق با بند ۲۲ تصمیمات اجلاس در کاپ ۲۱، ۲۳، ۲۵ و کاپ ۲۰ تعهدات داوطلبانه به الزام‌آور تبدیل می‌شود. همچنین باید توجه داشت که در کشورهای در حال توسعه، تغییرات اقتصاد مبتنی بر نفت و انرژی فسیلی به تجدیدپذیر کار آسانی نیست و تحقق عملی آن چالش برانگیز است. چنین سازکاری باعث ویرانی اقتصادی برخی کشورهای در حال توسعه از جمله ایران خواهد شد و کم‌کاری یا بیکاری کارخانه‌ها را سبب می‌شود. از این‌رو پیوستن به این موافقتنامه تا حدودی برابر با نابودی اقتصاد ما است و هزینه‌های لازم و امکان‌پذیر نبودن آن با وجود تحریم‌ها، از چالش‌های مسئله تعهدات است.

دکتر موسوی ضمن اشاره به گزارش‌های لازم از وضعیت تعهدات و حق بازرسی و ارزیابی از همه مکان‌ها حتی صنایع نظامی و حساس، افزودند: «این امر امکان آگاهی یافتن دشمنان را ایجاد می‌کند که می‌تواند با توجه به شرایط حساس ایران مشکل‌آفرین باشد». دکتر موسوی با اشاره به اینکه هیچ بخشی از معاهده به تنبیه اشاره نشده است، گفتند: «با این حال برخی مجازات‌ها به استناد ماده ۱۶ قابل انجام است. همچنین باید اشاره داشت که در موافقتنامه، الزام کمک ۱۰۰ میلیارد دلاری کشورهای توسعه یافته به در حال توسعه آمده است. این در حالی است که برآوردها حاکی از آن است که تنها هزینه‌های مربوط در کشور ایران چیزی نزدیک به ۲۵۰ میلیارد دلار خواهد بود و این مبلغ کفاف هزینه‌ها را نمی‌دهد. این امر در کنار آن است که این کمک‌ها ممکن است به کشورهای خاصی داده شود و مسائل سیاسی دخیل آن گردد».

دکتر مسعود فریادی در ارائه خود تحت عنوان «چالش‌های نهادهای ملی در مقابله با تغییرات اقلیمی» از لزوم اهمیت به جایگاه نهادهای ملی در تغییرات اقلیم سخن گفتند و بر ضرورت توجه به سرعت، نوآوری، شفافیت، پاسخگویی و مشارکت به همکاری چنین نهادها تاکید کردند. ایشان با ذکر مثال‌هایی از کشورهای موفق در زمینه مقابله با تغییرات اقلیم، این موضوع را در یک ارتباط در هم تنیده با دیگر شاخص‌های قانونی و اقتصادی و شاخص‌های حاکمیت قانون و دموکراسی دیدند و چالش‌های نهادهای موجود را در سه مورد ذیل نامطلوب دیدند:

1. قوانین و مقررات نامطلوب
2. عملکرد سازمانی نامطلوب
3. محیط سازمانی کلان

در ادامه افزودند: «این رتبه‌بندی‌ها نشان‌دهنده آن است که مقابله با تغییرات اقلیمی، یک اقدام همه‌جانبه است و عملکرد نظام نهادی مؤثر و کارآمد از طریق شفافیت، درستکاری، قانونمداری و همکاری در بهره‌مندی کشور از منابع مالی و فنی خارجی صورت می‌گیرد. همچنین باید توجه داشت که سطح ملی، بدون بهبود ساختار و عملکرد نهادی ملی، مقابله با تغییرات اقلیمی دشوار، هزینه‌بر و زمان‌بر خواهد بود و باعث از دست رفتن فرصت‌های موجود خواهد شد. ایشان در پایان بیانات خود، با توجه به تأکیدهای بین‌المللی در زمینه اصلاح نظام نهادی ملی، گفتند: «به نظر می‌رسد در آینده نزدیک با افزایش تدریجی سطح تعهدات اقلیمی، اصلاح نظام نهادی و حل چالش‌های سازمانی در مقابله با تغییرات اقلیمی تبدیل به یکی از ارکان اصلی رژیم مقابله با تغییرات اقلیمی خواهد شد.»

دکتر مهناز رشیدی در ارائه خود با عنوان «سازگار پایبندی و اجرای موافقتنامه پاریس ۲۰۱۵:

ماهیت تنبیهی یا تسهیلی؟» به بررسی مفاد حقوقی این موافقتنامه پرداختند. ایشان در ابتدا، سخنان خود را با این نکته آغاز کردند که جلوگیری از نقض تعهدات زیست‌محیطی باید در اولویت باشد؛ زیرا پیشگیری بسیار مهم‌تر از جبران خسارت است و باید به کشورها کمک کرد تا وظایف خود را بهتر انجام دهند. ایشان در خلال صحبت‌های خود سؤالی را مطرح کردند که در حقیقت در عنوان مقاله ایشان نیز به وضوح قابل مشاهده است «ماهیت پایبندی به موافقتنامه پاریس تنبیهی است یا تسهیلی؟ آیا برای آن ضمانت اجرایی وجود دارد؟ و آیا در صدد ارتقا و بهبود عملکرد دولت‌ها است؟ ایشان در ادامه سه مؤلفه اساسی را مورد بررسی قرار می‌دهند:

1- ماهیت تعهد پاریس

2- عبارت‌پردازی موافقتنامه

3- فرایند رسیدگی

ماهیت تعهد پاریس و تضمین پایبندی آن را می‌توان در دو دسته تقسیم‌بندی کرد؛ اجرا و مدیریت. در مسیر اجرا باید هزینه و فایده اندازه‌گیری شود. لیکن در بحث مدیریتی، پیشگیری از نقض بسیار مهم‌تر است. همان‌گونه که روشن است، موافقتنامه پاریس ضمانت اجرای سخت را با خود به همراه ندارد، زیرا بیم آن می‌رود که نگاه بلندپروازانه منجر به خروج کشورها از توافقنامه شود. در گام بعدی ایشان به تبیین و تحلیل ماده ۱۵ موافقتنامه پرداختند که وظیفه کمیته ارتقای پایبندی با هدف بهبود عملکرد دولت‌هاست؛

اما کار کمیته ضمانت اجرا نیست و باید به شرایط ملی و مشارکتی توجه ویژه‌ای مبذول داشت. بنابراین شیوه‌های اجرای متفاوتی وجود دارد:

1- خود اجرایی؛ بدین معنا که خود دولت موارد را اجرا نکرده باشد و از کمیته برای حل آن کمک بخواهد.

2- ارجاع توسط کمیته اما به هیچ وجه نمی‌تواند وارد محتویات شود.

3- ارجاع توسط کمیته، با رضایت دولت است.

در نهایت دکتر رشیدی به این نکته توجه ویژه‌ای داشتند که غیرخصمانه بودن، منجر به تسهیل در اجرا و پایبندی دولت‌ها در عرصه بین‌الملل خواهد شد.

دکتر مجتبی سبحانی‌نیا در ارائه خود تحت عنوان «تأملی بر ابهامات شورای نگهبان قانون

اساسی بر لایحه عضویت ایران در توافقنامه پاریس» ابتدا به این نکته اشاره کردند که در برخی از موارد، عضویت دولت‌ها تأثیر مثبتی بر جای نخواهد گذاشت و مانند تعهد به کاهش گازهای گلخانه‌ای، منجر به گام نهادن در رژیم خودتحریمی می‌شود. به این ترتیب بهتر است کشور و سیاست‌گذاران راسا گامی در جهت کاهش گازهای گلخانه‌ای بردارند. ایشان با اشاره به غیر الزام‌آور بودن تعهدات زیست‌محیطی از جمله کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، اذعان داشتند که تجربه توکیو سبب شد تا دولت‌ها دیگر به سوی تعهدات الزام‌آور نروند.

دکتر سبحانی‌نیا در ادامه این سؤال را مطرح کردند که کدام اسناد بین‌المللی باید در مراجع داخلی به تصویب برسد؟ در واقع هر گونه از موافقتنامه‌هایی که با خود تعهد به دنبال دارد، باید به تصویب مجلس شورای اسلامی و سپس تایید شورای نگهبان برسند؛ در عین حال، وضعیت حقوقی برنامه‌های مشارکت ملی، غیرالزام‌آور و داوطلبانه است و لزومی به تصویب نیست. بدین ترتیب موافقتنامه‌های که بار تعهد را با خود به دنبال داشته باشند، باید به تصویب برسند و در صورت داوطلبانه بودن آن نیازی به تصویب نیست.

نشست سوم - نشست سوم با عنوان «تغییرات اقلیمی، مسئولیت و اختلافات بین‌المللی»

آخرین نشست همایش بود که مدیریت آن را **دکتر فریده محمدعلیپور**، عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی و **دکتر ستار عزیزی**، عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا، بر عهده داشتند. در این نشست

دکتر سید علی موسوی، مدیر کل امور حقوقی بین‌المللی وزارت امور خارجه، با موضوع «چرایی درخواست نظریه مشورتی از دیوان بین‌المللی دادگستری»، دکتر سید قاسم زمانی، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه

طباطبایی، با موضوع «مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها برای نقض تعهدات اقلیمی»، حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر مهدی هادی، رئیس پژوهشگاه قوه قضاییه، با موضوع «حقوق کودک و محیط زیست با تاکید بر تغییرات اقلیمی (تبیین نظریه عمومی شماره ۲۶ کمیته حقوق کودک)» و دکتر شهرام زرنشان، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی به همراه آقای مهدی منصوری، دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی، با موضوع «عملکرد ایکائو در توسعه نظام حقوقی حاکم بر تغییرات اقلیمی» به شرح زیر به ایراد سخن پرداختند:

دکتر سید علی موسوی موضوع «چرایی درخواست نظریه مشورتی از دیوان بین‌المللی

دادگستری» را به عنوان سخنران اول در این نشست ارائه نمودند. ایشان در پنج بخش به ارائه این موضوع پرداختند. اولاً، ایشان در مقدمه فرمودند تغییرات اقلیمی از سال ۱۹۸۸ در سطح سازمان ملل متحد مطرح شده بود. این اقدامات در نهایت منجر به پروتکل کیوتو گردید. تکامل بعدی این اقدامات، موافقت‌نامه پاریس بود. کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته به رهبری کشور وانواتو مجموعه‌ای از اقدامات تحقیقاتی

در خصوص این مسئله را آغاز کردند. قطعنامه سازمان ملل متحد در مارس ۲۰۲۳ با اجماع به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. ثانیاً، ایشان به چرایی صدور قطعنامه توسط مجمع عمومی سازمان ملل پرداختند. از سال ۱۹۸۸ مناظره و چالش میان کشورها در خصوص تغییرات اقلیمی وجود داشت. از دلایل موفقیت جامعه بین‌المللی در تصویب این قطعنامه می‌توان به سه مورد اشاره کرد.

اول، تداوم مشکلات زیست محیطی.

دوم، مسائل سیاسی-اقتصادی تغییرات اقلیمی.

سوم، ابعاد حقوقی مرتبط با عدالت اقلیمی.

ثالثاً، اقدامات سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌ها در خصوص نظریه مشورتی تغییرات اقلیمی مورد بررسی قرار گرفت. ۷۶ کشور و ۹ سازمان بیانیه خود را تقدیم دیوان کرده‌اند. بعد از آن نیز جلسات استماع مطرح می‌شود. رابعاً، فعالیت‌های جمهوری اسلامی ایران در این حوزه بررسی شد. ایران ملاحظات خود را تقدیم دیوان کرده است. در نهایت، ایشان جمع‌بندی نموده و تاکید کردند که نباید انتظارات بسیار بالایی از این نظریه مشورتی داشت. اما ممکن است دیوان برخی عناصر عرفی در این زمینه را شناسایی نماید.

دکتر سید قاسم زمانی، در ارائه خود به موضوع «مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها برای نقض

تعهدات اقلیمی» پرداختند. ایشان ضمن تشکر از انجمن بابت برگزاری این همایش، پرداختن به تغییرات اقلیمی را دارای اهمیت زیادی برشمردند و گفتند چه بسا آثار آن از جنگ‌ها نیز بالاتر باشد، زیرا هنوز به بسیاری از عواقب آن پی نبرده‌ایم. حال آیا می‌توان حقوق مسئولیت بین‌المللی را در خصوص نقض تعهدات اقلیمی جاری دانست؟ در مواجهه با تغییرات اقلیمی چالش‌هایی را داریم. ابتدا باید در خصوص پاشنه آشیل بحث، یعنی تعهدات اولیه صحبت کنیم. اسناد موجود در این خصوص از استحکام و قدرت بالایی برخوردار نیستند. دیوان بین‌المللی دادگستری باید این ابهام را رفع نماید.

پس از عبور از تعهدات اولیه، باید به مسئولیت بین‌المللی ناشی از نقض آن بپردازیم. بحث اول در این زمینه، انتساب است. در مورد تغییرات اقلیمی انتساب از چالش‌های زیادی برخوردار است. نکته دیگر، رابطه سببیت است. این مورد را نیز نمی‌توان به راحتی اثبات کرد. نکته سوم، ماهیت ترکیبی در خصوص آلاینده‌هایی است که به محیط زیست صدمه وارد کرده‌اند. برخی ادعا کرده‌اند باید از مسئولیت جمعی موجود در پیش‌نویس مواد ۲۰۰۱ استفاده کنیم. اما چالش‌های متعددی در خصوص این مورد نیز وجود

دارد. حتی اگر از این نکات عبور کنیم، خسارات ناشی از تغییرات اقلیمی غیرقابل تقویم هستند. غرامت ناشی از آن‌ها تا حدی غیرممکن به نظر می‌رسد. ایشان در نهایت با ذکر این عبارت نسبت به نتیجه‌گیری اقدام کردند: حقوق مسئولیت بین‌المللی هنوز از ظرفیت کافی برای ممانعت یا جبران خسارات ناشی از تغییرات اقلیمی برخوردار نیست. زیرا هم در قواعد اولیه ابهام وجود دارد، هم حقوق مسئولیت بین‌المللی در این حوزه تکامل پیدا نکرده است.

دکتر مهدی هادی در ارائه خود به موضوع «امکان‌سنجی طرح دعاوی مربوط به محیط زیست با تکیه بر تغییرات اقلیمی از سوی کودکان در مراجع داخلی و بین‌المللی» پرداختند. طرح این موضوع از دو جهت حائز اهمیت است. اول، همراهی و استفاده از صدای کودکان می‌تواند موثر باشد. دوم، کودکان در وضعیت آسیب بیشتری هستند و باید به حقوق آن‌ها توجه ویژه‌ای داشت. نکته دیگر آنکه کودکان در گذشته موضوع حق بوده‌اند، ولی حال از آن‌ها به عنوان دارندگان حق یاد می‌شوند. مهم‌ترین مثال در این حوزه، گرتا تانبرگ است. ایشان سپس به معرفی تفسیر عمومی شماره ۲۶ پرداختند. در این تفسیر عمومی موادی چند از کنوانسیون حقوق کودک در پرتو موضوع تغییرات اقلیمی و کودکان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. ایشان سپس تعهدات عام و خاص کشورهای عضو کنوانسیون را بررسی کردند. تعهدات عام تضمین اجرای عینی حقوق است. اما در خصوص حقوق اجتماعی-اقتصادی-فرهنگی تعهد متفاوتی بر دوش دولت‌ها گذاشته شده است، زیرا تعهدی است تدریجی. حق بر محیط زیست در کنوانسیون حقوق کودک صریحاً ذکر نشده و از آن به عنوان حق ضمنی یاد می‌کنند. حال، تعهد دولت‌ها در خصوص آن تعهد عام است یا تدریجی؟ در این خصوص اختلاف نظر وجود دارد.

ایشان سپس به مساله شکایت کودکان پرداختند. فرایند مرتبط با اقامه دعاوی کودکان باید دارای محیط دوستدار کودک باشد، و اشخاصی که دارای ناتوانی هستند نیز ذیل حمایت‌ها قرار گیرند. پیش‌بینی شکایات جمعی نیز یکی از مواردی است که مطرح شده است. در ایران خلاء این مسئله حس می‌شود.

دکتر شهرام زر نشان و آقای مهدی منصوری، ارائه آخر این نشست را با موضوع «عملکرد ایکائو در توسعه نظام حقوقی حاکم بر تغییرات اقلیمی» شروع کردند. در ابتدا دکتر زر نشان به بیان مقدمات بحث و اهمیت مقوله محیط زیست و تغییرات اقلیمی در رویه ایکائو پرداختند و ادامه سخنرانی را

به آقای منصوری سپردند. آقای منصوری در ابتدای سخنرانی خود ضمن بیان جایگاه صنعت هوانوردی در مقوله تغییرات اقلیمی، با نگاه آماری طرح بحث نمودند.

در ادامه ایشان اهمیت مطالعه این موضوع را به این دلیل برشمرد که ایکائو در حوزه تغییرات اقلیمی از رژیم حقوقی عام حاکم بر تغییرات اقلیمی نظیر کنوانسیون پاریس و UNFCCC تبعیت نمی‌کند و در مجمع مذاکراتی از نوع *sui generis* ایجاد کرده است. ایشان در ادامه به بررسی مقوله هوانوردی در مذاکرات مربوط به تغییرات اقلیمی در کنفرانس‌های ۱۹۹۲ ریو، ۱۹۹۷ کیوتو و ۲۰۱۵ پاریس مبادرت نمودند. در ارتباط با جایگاه محیط زیست در ایکائو، ایشان محیط زیست را یکی از ۵ هدف راهبردی ایکائو خواندند و ضمن توضیحاتی درباره نهاد تخصصی ایکائو در پرداختن به محیط زیست، به جایگاه محیط زیست در کنوانسیون ۱۹۴۴ شیکاگو و ضمام آن و دیگر اسناد ایکائو در زمینه محیط زیست و تغییرات اقلیمی پرداختند.

آقای منصوری در مورد جزئیات مربوط به چگونگی پیشبرد فرایند مذاکرات تغییرات اقلیمی در ایکائو، ابتدا به نقش اتحادیه اروپا در فعال کردن مذاکرات با اقدامات و ابتکارات خود پرداخته و سپس به تصمیمات ایکائو نظیر سازکار بازارمحور، مالیات کربن، سیستم تجارت انتشار گازهای گلخانه‌ای و سیستم‌های متوازن‌سازی (آفست) و مذاکرات مربوط به سند اقتصادی برای جبران بخشی از انتشار گازهای هوایی اشاره کردند. در مورد سازکار بازارمحور که بحث کلیدی در ایکائو در این زمینه بود، ایشان الگوهای ممکن در ارزیابی اقدامات بازارمحور و اصول و مسئولیت‌های مربوطه در این زمینه را مورد تدقیق قرار دادند.

در انتها آقای منصوری به تصمیم تاریخی ایکائو در قطعنامه A38-18 در سال ۲۰۱۳ و واکنش‌های کشورهای مختلف پرداخته و نقاط قوت و ضعف آن را تبیین کردند و محصول نهایی ایکائو در این زمینه یعنی قطعنامه A39-19 در سال ۲۰۱۶، به عنوان اولین توافق جامع در مورد سازکار بازارمحور در ارتباط با یک بخش صنعتی خاص را مورد بررسی قرار دادند و نیز الگوی مورد تایید یعنی CORSIA یا طرح متوازن‌سازی و کاهش کربن برای هوانوردی بین‌المللی را تشریح کردند و ضمن بیان استانداردهای جدید، از جمله استانداردهای نظارت بر تأیید و گزارش (MRV)، مندرج در فصل چهارم ضمیمه ۱۶ کنوانسیون شیکاگو، نقاط ضعف و محدودیت‌های مدل انتشار کربن آن را بیان کردند.

در انتهای روز دوم همایش و پس از مشارکت حضاران و سخنرانان در پرسش و پاسخها، دکتر نسرین مصفا در سخنان خود را این گونه به پایان بردند: «وظیفه دارم مراتب سپاس و قدردانی را از هیئت مدیره ارجمند انجمن برای تصویب این موضوع برای همایش ابراز و از استاد ارجمند جناب دکتر محسن عبدالهی برای پذیرش دبیری علمی همایش سپاسگزاری نمایم. اندوخته فراوان، دانش و آگاهی نسبت به موضوع، پشتوانه محکم علمی با جهد و کوشش و تلاش تلفیق شد که ما شاهد آن هستیم. از سرکار خانم دکتر مهناز رشیدی دبیر اجرایی گرامی برای زحمات فراوان و صمیمانه و متواضعانه، از استاد ارجمند دکتر پوریا عسکری دبیر کل عزیز انجمن برای همکاری مشفقانه تشکر و قدردانی می کنم. از یکایک اعضای محترم کمیته علمی و داوران گرامی، سخنرانان معزز، مدیران گرامی نشستها از طرف انجمن سپاسگزارم. برگزارکنندگان همایش همه تلاش خود را برای شمول زنان در جنبه علمی و اجرایی، همکاری

از دانشگاه‌ها و مراکز علمی در تهران و ایران و حضور گستره جوانان در انجمن به کار برده‌اند. تشکر خود را از تلاش‌های وافر و مجدانه یکایک اعضای کمیته جوانان، به نمایندگی نام آقای بشیره را می‌برم، اعلام می‌دارم. از خانم اعظم پازدار، همکار عزیز دبیرخانه برای تلاش‌هایشان برای برگزاری همایش بسیار سپاسگزار می‌نمایم. در نهایت از میزبان با سخاوت، خانه اندیشمندان علوم انسانی و پدر خانه، دکتر علی اصغر قاسمی و یکایک همکاران اجرایی آن از صمیم قلب سپاسگزار می‌کنم».

ایشان طی مراسمی از زحمات اعضای کمیته جوانان قدردانی نمودند و این اختتامیه به گرفتن عکس‌های یادگاری ختم شد. همچنین با حضور اساتید، سخنرانان، دانشجویان، پژوهشگران و علاقه‌مندان، از طرف انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد به رسم یادبود از همایش سازمان ملل متحد در تکاپوی مقابله با تغییرات اقلیمی، سه نهال در بوستان ورشو و جنب خانه اندیشمندان علوم انسانی کاشته شد که چونان خیری مدام مستمر باشد. این برنامه مختصر و البته مفرح که با استقبال همراهان مواجه گشت، موجب شد تا دکتر مصفا مجدداً فرصت را مغتنم شمرده و این مهم را یادآور شوند که انجمن در کنار همه فعالیت‌هایی که دارد، محفل انس اساتید، دانشجویان و پژوهشگران است.

